Stuk **42** (2002-2003) – Nr. 3

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2002-2003

22 mei 2003

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

JAARVERSLAG

2001-2002

GEDACHTEWISSELING

met mevrouw Ankie Vandekerckhove, Kinderrechtencommissaris

VERSLAG

namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid
uitgebracht door mevrouw Hilde Claes

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Gilbert Vanleenhove.

Vaste leden :

de heer Jos De Meyer, mevrouw Veerle Heeren, de heren Luc Martens, Gilbert Vanleenhove ;

de heren Karlos Callens, Julien Demeulenaere, mevrouw Claudine De Schepper, de heer Gilbert Van Baelen ;

de heren Pieter Huybrechts, Julien Librecht, Joris Van Hauthem ;

mevrouw Hilde Claes, de heer André Van Nieuwkerke ;

de heer Ludo Sannen ;

de heer Dirk De Cock.

Plaatsvervangers :

mevrouw Wivina Demeester-De Meyer, mevrouw Brigitte Grouwels, mevrouw Mieke Van Hecke, mevrouw Ingrid van Kessel ;

de heren Frans De Cock, Karel De Gucht, André Denys, Cis Schepens ;

mevrouw Marijke Dillen, mevrouw Marleen Van den Eynde, de heer Roland Van Goethem ;

de heren Lucien Suykens, Robert Voorhamme ;

de heer Frans Ramon ;

de heer Kris Van Dijck.

Zie :

42 (2002-2003)

– Nr. 1 : Jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat

– Nr. 2 : Verslag over gedachtewisseling

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid had op donderdag 6 februari 2003 een gedachtewisseling met mevrouw Ankie Vandekerckhove, Kinderrechtencommissaris, over het Jaarverslag 2001-2002 van het Kinderrechtencommissariaat (*Parl. St.* Vl. Parl. 2002-2003, nr. 42/1).

I. Toelichting door mevrouw Ankie Vandekerckhove, Kinderrechtencommissaris

1. Ombudswerk

Mevrouw Ankie Vandekerckhove verklaart dat de tweede grootste groep van aanmeldingen – wat niet altijd klachten zijn – bij het Kinderrechtencommissariaat (KRC) betrekking heeft op onderwijs. De grootste groep aanmeldingen blijft de gezinsproblematiek.

18 percent van het totaal aantal klachten van 912, zijnde 167, heeft betrekking op onderwijs. Het absolute aantal aanmeldingen m.b.t. onderwijs is sterk gestegen. Daar zitten echter ook een aantal schoolopdrachten bij. Kinderen en jongeren vragen in het kader van een opdracht op school naar informatie over de kinderrechten e.d. Dit is positief omdat daaruit blijkt dat kinderrechten blijkbaar meer en meer bespreekbaar zijn in het onderwijs.

Voor onderwijs komen een aantal elementen in deze aanmeldingen opnieuw terug. De rode draad daarbij is telkens de zwakke rechtspositie van de leerling. Er zijn een aantal groepen van klachten.

Een eerste heikel punt dat elk jaar terugkomt, betreft de opgelopen sancties op school. Dat kan zowel over het sanctiebeleid, als over de individuele verschillen voor dezelfde feiten inzake sancties gaan. Er kan echter moeilijk of niet opgetreden worden tegen orde- en tuchtmaatregelen. Gevolg daarvan is dat ouders en leerlingen in ernstige gevallen niet anders kunnen dan de sanctie bij een rechtbank aan te vechten. Dit is echter nefast vermits een dergelijke procedure lange tijd duurt, terwijl de betrokken leerling verder onderwijs blijft volgen in de betrokken school.

Er komen in dit kader ook nog af en toe klachten binnen over de toepassing van lijfstraffen. Zo was er tijdens het afgelopen jaar een zeer ernstig geval. De betrokkene zou door de inrichtende macht van de school ontslagen worden. De Kinderrechtencommissaris vreest echter dat niet alle dossiers over dergelijke toestanden bij hen worden aangekaart.

In het geval van een aan te vechten sanctie wordt er met de betrokken school een bemiddeling opgestart. Alleen wanneer er op schoolniveau geen oplossing wordt gevonden, wordt er pas naar de inrichtende macht gestapt. Het is opvallend dat het verstrekken van de nodige informatie over de verantwoordelijkheden van de school enerzijds en de leerling anderzijds, al heel wat oplost.

Een moeilijk element bij deze gevallen blijft de feitelijke toedracht van de zaak. Het blijft dikwijls het woord van de leerkracht tegenover dat van de leerling. Het KRC kan – vermits men niet kan oordelen wie het juiste relaas van de feiten geeft – in die zaken geen oordeel vellen.

Een tweede reeks van aanmeldingen inzake onderwijs betreft de leerlingenparticipatie en -inspraak. Het betreft meestal vragen over het al dan niet verplicht zijn van de participatie en de reglementering terzake. Dikwijls blijkt dat de leerlingen zelf nog steeds niet goed op de hoogte zijn van het decreet op de leerlingenraden.

Een derde groep van aanmeldingen vormen de betwistingen van schoolresultaten. De voornaamste vaststelling is op dit vlak het gebrek aan bijkomende uitleg. Ouders en leerlingen weten ook niet hoe men beroep kan aantekenen tegen de schoolresultaten. Het KRC suggereert in dit verband dat de schooldirectie bij elk schoolrapport op papier kort de procedure zou meegeven om in beroep te kunnen gaan. Dit is voor de directies een kleine inspanning die een aantal problemen kan vermijden.

Er zijn ook klachten over de weigering van inschrijving, 13 in totaal. Zij hoopt dat het recent goedgekeurde gelijkekansendecreet dit probleem zal doen verdwijnen.

Er waren het afgelopen jaar 14 klachten over de behandeling door leerkrachten, zoals intimidatie, manipulatie, discriminatie enzovoort. Opvallend is dat men dit meldt bij het KRC, maar dat men tegelijkertijd vraagt niet verder op treden uit vrees dat de situatie anders nog erger zou worden. Zij moet vaststellen dat er zelfs in extreme gevallen op juridisch vlak weinig te doen valt aan vastbenoemde leerkrachten.

Een volgende reeks van aanmeldingen bij het KRC betreft het pesten door leerlingen onderling. Het gaat hier om vrij weinig klachten die men niettemin ernstig neemt. Uit het jaarverslag van de Kin-

dertelefoon blijkt evenwel dat een groot deel van de kinderen die met dit fenomeen geconfronteerd worden, op de eerste plaats daar met hun klachten terechtkomen.

Ten slotte waren er het voorbije jaar ook een aantal aanmeldingen over inclusief onderwijs, over huiswerkbeleid, over discriminatie op grond van armoede en vragen over het schoolreglement.

2. Campagnes van het KRC

Mevrouw Ankie Vandekerckhove vervolgt dat tijdens het afgelopen jaar onderwijs centraal stond in de campagnes van het KRC. Na de eerste campagne over 'rechten in je buurt en de gemeente', stond 'rechten op school', en vooral in de basisschool, in de aandacht.

Het ging hierbij om een langdurige campagne die verder ging dan affiches en boekjes. Er werd o.m. in 30 basisscholen i.s.m. het Centrum Informatieve Spelen een participatieproject opgezet. In totaal waren er na een oproep in Klasse 300 basisscholen geïnteresseerd in deze actie. Daaruit blijkt dat het thema van de kinderrechten leeft in het basisonderwijs. Momenteel wordt het project met de 30 scholen geëvalueerd. Op basis van de opgedane ervaring zal een brochure worden opgemaakt t.b.v. de andere basisscholen. De brochure zal zodanig praktisch worden opgesteld, dat men zelf aan de slag kan, zonder externe hulp.

Met het oog op het aangekondigde participatiedecreet, werd in deze actie de nadruk gelegd op het belang van het proces van participatie. Die aandacht is minstens zo belangrijk als het product zelf. Uit de ervaring met de pilootscholen bleek dat men moet beginnen bij het allereerste begin. Ook moeten alle partijen duidelijk gemaakt worden hoe ver of hoe weinig ver participatie kan gaan en dat er bij een bevraging van de leerlingen ook een feedback moet gebeuren.

De reacties van de scholen die deelnamen, waren zeer enthousiast. De belangrijkste les uit dit geheel is dat het participatieverhaal zodanig moet worden aangebracht dat het niet als bedreigend, maar als kwaliteitsondersteunend wordt ervaren. Participatie moet in die zin meer als een kwaliteitscriterium, dan als een bedreigende factor worden gehanteerd.

3. Adviesverlening

Mevrouw Ankie Vandekerckhove stelt dat het *gelijkekansendecreet* een positief element is inzake onderwijs. Het KRC heeft in het verleden steeds gepleit voor een inschrijvingsrecht voor leerlingen, wat in tegenstelling tot het weigeringsrecht van de scholen meer conform is met het Kinderrechtenverdrag.

Het gelijkekansendecreet zal ook het debat over inclusief onderwijs kunnen aanzwengelen. Het KRC wil het debat over het inclusief onderwijs niet voeren in termen van of/of, maar wel in termen van en/en : hoe kunnen zowel het gewoon als het buitengewoon onderwijs elkaar ondersteunen en verrijken ten behoeve van de individuele leerling ?

Het *participatiedecreet* is nog niet ingediend bij het Vlaams Parlement. Het KRC hoopt dat participatie op school vorm zal krijgen via diverse structuren en dat het gericht zal zijn op de creatie van een participatiecultuur. De opzet van leerlingen-, ouder- of leerkrachtenraden e.d. is noodzakelijk, maar is niet voldoende voor een succesvolle participatie.

Het KRC heeft het afgelopen jaar de problematiek van *de kosteloosheid van het onderwijs* verder opgevolgd. Zij dienden hieromtrent bij Onderwijsdecreet XIII een advies in. Het KRC had samen met de Raad van State een negatieve commentaar op de afbrokkeling van de kosteloosheid van het basisonderwijs. Dat advies werd niet gevolgd. Als de onkosten voor de ouders transparanter worden, doet dat niets af aan de kosteloosheid. Het gelijkaardige advies van de Raad van State sterkt het KRC in hun overtuiging. Uiteindelijk is het positief dat de commissie Onderwijs nog instemde met een resolutie over de kosteloosheid van het basisonderwijs.

Zij vraagt tot slot extra aandacht voor de definitieve uitsluiting van leerlingen. Zij begrijpt dat er voor een uitsluiting van een leerling ongetwijfeld de nodige redenen zijn, maar benadrukt dat deze leerlingen een blijvend recht op onderwijs moeten kunnen uitoefenen. Leerlingen die definitief worden uitgesloten, blijken immers niet altijd een andere school te vinden waardoor ze gewoon thuis moeten blijven. Ouders worden echter aansprakelijk gesteld voor het vervullen van de leerplicht. Het KRC heeft het departement Onderwijs gevraagd dit nader te onderzoeken.

4. Tot slot

Mevrouw Ankie Vandekerckhove wijst tot besluit op de volgende aandachtspunten van het afgelopen jaar :

– de stijging van de aandacht voor de kinderrechten an sich op school ;

– de problemen om de feitelijkheid van de klachten te onderzoeken ;

– de versterking van de rechtspositie van de leerling ;

– de vraag naar een actievere informering van de betrokkenen over standaardprocedures e.d. in het onderwijs ;

– het gebrek aan aanpakmogelijkheden van leerkrachten die hun boekje te buiten gaan.

II. Vragen en opmerkingen van de leden

Alle *leden* uiten hun tevredenheid over het deskundige jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat.

De heer *Dirk De Cock* leest in het jaarverslag dat het aantal klachten m.b.t. onderwijs toenemen. Heeft dit te maken met een betere bekendheid van het KRC of zijn er meer problemen in het onderwijs ? Of zijn de leerlingen en ouders mondiger geworden ?

Er is blijkbaar meer nood aan het verspreiden van informatie, o.m. over de leerlingenraden. Worden de adviezen en besluiten van de reeds bestaande leerlingenraden ernstig genomen ? Gaat men met respect om met deze raden ? Een participatief beleid komt bij sommigen in de scholen bedreigend over. Hoe kan men dit vermijden ?

Pestgedrag op school gebeurt dikwijls op zeer subtiele wijze, zowel door de leerkrachten als tussen de leerlingen. Uit ervaring met de onderwijssector weet hij dat men weinig kan ondernemen tegen het pesten door leerkrachten.

Hij vindt het ongehoord dat jongeren die door een schooldirectie worden uitgesloten, geen school meer vinden. Is de school die de jongere uitsluit niet mee verantwoordelijk voor het zoeken naar een andere school ?

De heer *Gilbert Van Baelen* beseft dat het jaarverslag enkel de gemelde klachten weergeeft. Die vormen a.h.w. enkel de top van de ijsberg. Hij betreurt dat er nog steeds klachten zijn, maar beseft dat dit gegeven van alle tijden is.

Vervolgens verwijst hij naar het aangekondigde participatiedecreet. Daarin zal vooral het minimum aan regels worden opgenomen van wat formeel moet worden opgezet. De schoolcultuur die enorm belangrijk is voor het welslagen van een participatief beleid, kan men echter niet vatten in een decreet.

Sinds enige tijd moeten decreten die betrekking hebben op kinderen, vergezeld zijn van een Kindeffectenrapport, KER. Die rapporten zijn volgens de spreker echter zeer mager naar inhoud en zijn steeds volgens een zelfde methodiek opgesteld. Dit rapport bevat geen evaluatie naar het kind toe en heeft in die zin geen meerwaarde voor het parlement. Kan de methodiek van deze rapporten niet anders worden opgesteld zodat het als meetinstrument een meerwaarde kan betekenen ?

De heer *Julien Librecht* merkt op dat het jaarverslag ook melding maakt over de naschoolse taken in het onderwijs. Het verslag geeft echter geen pasklare antwoorden. Hij vraagt hoe het KRC aanmeldingen die geen eenduidig antwoord kunnen krijgen, behandelt.

Mevrouw *Hilde Claes* wijst op de toename aan klachten over het onderwijs. Zij legt hierbij de link met de toename aan gezinsproblemen en vraagt of er een verband kan gelegd worden tussen beide. Is er een oorzakelijk verband ?

Zij vraagt of het KRC in gevallen waarbij het moeilijk is bewijzen aan te dragen of de nodige informatie te verzamelen, deze betrokkenen adviseert een strafklacht in te dienen met burgerlijke partijstelling. In dat geval moeten immers de bewijsstukken niet meer door de betrokkene zelf, maar door de onderzoeksrechter en het parket worden verzameld.

Ook vraagt zij of het KRC zelf geen suggesties kan doen om de participatiecultuur in de scholen te verhogen. Dit is decretaal moeilijk vast te leggen, maar is nodig vermits een structuur op zich niet volstaat.

Tot slot onderschrijft zij het probleem van de kosteloosheid van het leerplichtonderwijs. Haar fractie betreurt het dat op dat vlak geen vooruitgang wordt geboekt.

De heer *Gilbert Vanleenhove* heeft begrip voor de creatie van een participatiecultuur, maar waarschuwt dat leerkrachten dit als bedreigend aanvoelen. Dat gevoel wordt versterkt door de juridisering van het onderwijs die vandaag sterk opgang maakt. Die juridisering staat een echte participatiecultuur dan ook in de weg.

– ***antwoord van mevrouw Ankie Vandekerckhove, Kinderrechtencommissaris***

(stijging van aantal klachten)

Mevrouw *Ankie Vandekerckhove, Kinderrechtencommissaris*, antwoordt dat de stijging van het aantal klachten te maken heeft met diverse factoren. Het KRC heeft aan bekendheid gewonnen en men heeft sterk geïnvesteerd in campagnes en communicatie. Zo bezoeken heel veel kinderen en jongeren de website van het KRC waarop heel veel informatie over concrete zaken staat, wat het KRC kan doen en wat niet, enz. Op die manier worden zij mondiger en zullen ze sneller de stap zetten en gerichte vragen stellen. Men kan dus niet zomaar stellen dat er in de onderwijssector meer problemen zouden zijn. De gekende klachten vormen wel het topje van de ijsberg. Zij is er wel over verheugd dat het thema van de kinderrechten meer en meer aan actualiteit wint en meer aan bod komt in het onderwijs.

(gebrek aan informatie)

Mevrouw Vandekerckhove verklaart over het gebrek aan informatie bij leerlingen dat het in deze gevallen vooral gaat om een vraag naar zeer praktische informatie. Schoolreglementen zijn zeer theoretisch opgesteld en niet 'leesbaar' of begrijpelijk voor kinderen. Het gaat dikwijls om kleine ingrepen die veel zouden kunnen oplossen. Die ingrepen kan men best samen met de kinderen opzetten om het voor hen begrijpelijk te maken.

(leerlingenraden en participatiecultuur)

De Kinderrechtencommissaris stelt dat regelgeving, zoals het decreet op de leerlingenraden, nodig is omdat niet iedereen gemaakte afspraken nakomt. Juridisering kan een stap vooruit betekenen als dit binnen een juiste cultuur gebeurt. Daarom is er nood aan de creatie van een participatiecultuur. Scholen moeten er vanuit gaan dat dit de werking kan verbeteren, en zouden participatie niet mogen ervaren als een bedreiging.

Heel wat leerlingenraden worden enkel pro forma opgericht. Uit een VSK-onderzoek bleek dat er heel wat leerlingenraden bestaan, maar dat slechts 27 percent van de betrokkenen het gevoel had dat ze mee 'school' aan het maken waren. Dit bevestigt dat de oprichting van een raad niet voldoende is. De raden moeten ook ondersteund worden. Zij merkt op dat als jongeren de ruimte krijgen om inspraak te krijgen, zij daar zeer rationeel mee omgaan, op voorwaarde dat zij kunnen beschikken over de nodige en voldoende informatie. In dat geval hebben zij begrip voor het niet kunnen inwilligen van bepaalde vragen of eisen.

(participatiecultuur)

Mevrouw Vandekerckhove is van mening dat de participatiecultuur moeilijk omschrijfbaar is, maar toch als kwaliteitscriterium zou kunnen beschouwd worden bij de doorlichting van een school. Via een decreet kan men dit niet opleggen, zodat op deze manier toch de participatie kan worden opgevolgd. Scholen moeten daar ook een eigen invulling aan geven vermits elke school een eigen cultuur heeft.

In dit kader zou het nuttig zijn dat men ook tijdens de lerarenopleiding aan dit thema aandacht zou besteden. Uit ervaring stelt zij evenwel vast dat de betrokken studenten hier meestal niet enthousiast op reageren.

(pesten)

De Kinderrechtencommissaris beaamt dat het pesten op school niet kan opgelost worden door meer wetgeving. Bepaalde aspecten van het karakter van een kind worden ook gevormd door de reactie die men soms moet geven op opmerkingen van anderen. Toch zal het KRC klachten over pesten nooit onderschatten.

Uit de praktijk blijkt dat antipestprojecten in scholen die samen met de leerlingen werden opgezet, meer succes kennen dan projecten die door externen worden aangebracht en van buitenaf worden geïmplementeerd. Leerlingen kunnen dus zelf mee de oplossing zijn van het probleem, zonder de verantwoordelijkheid op hun schouders te moeten leggen. Directies, leerkrachten en scholen hebben de morele verplichting om hier blijvend tegen op te treden.

(Kindeffectenrapport)

Mevrouw Vandekerckhove stelt dat de verantwoordelijkheid om een kindeffectenrapport op te stellen bij een decreet bij de bevoegde minister ligt. Het rapport wordt opgemaakt door de betrokken administratie. Het model en de richtlijnen van dit rapport werden niet door het KRC, maar door de coördinerende ambtenaar voor kinderrechten van het departement WVC opgesteld.

Dergelijke rapporten zijn zeer minimaal opgesteld. In het begin waren er zeer weinig, terwijl het KRC momenteel vaststelt dat er wel voldoende KER's worden toegevoegd, maar dat de inhoud niet goed

is. Inmiddels wordt het KER geëvalueerd door een werkgroep waar het KRC deel van uitmaakt.

De grootste kritiek van het KRC op de praktijk van het KER is dat het KER opgehangen wordt aan de 4 hoofdprincipes van het Kinderrechtenverdrag, alhoewel het iets anders moet zijn dan de toepassing van het verdrag. Het KER moet immers veel verder gaan dan een juridische toetsing aan het verdrag. Het KER moet de effecten van een beleidsmaatregel op jongeren voorspellen.

(naschoolse taken)

Mevrouw Vandekerckhove verduidelijkt dat er verrassend weinig klachten of vragen zijn over de naschoolse taken. Het KRC beveelt in die gevallen wel aan via de eventuele leerlingenraad in overleg te treden met de leerkracht. Zij heeft niet de indruk dat leerlingen het huiswerk volledig willen afschaffen. Zij vragen wel een betere invulling of een betere timing. Zij maken de leerlingen ook duidelijk dat het KRC hier niets kan aan doen, vermits dit onder de autonomie van de scholen valt. Dergelijke problemen moeten op schoolniveau worden aangepakt.

Het heeft volgens haar geen zin om het huiswerk via decretale weg af te schaffen. Op die manier zal dat werk immers elders weer opduiken. Het zou een grote vooruitgang betekenen indien de leerkrachten onderling wat meer overleg over het huiswerk zouden plegen. Op die manier zou men zeker in het SO problemen kunnen voorkomen. Zij stelt vast dat leerkrachten daar open voor staan.

(relatie met gezinsproblemen)

Mevrouw Vandekerckhove stelt geen oorzakelijk verband vast tussen onderwijs- en gezinsproblemen die bij het KRC terechtkomen. Bij gezinsmeldingen vormen de klachten van kinderen van niet samenwonende ouders de hoofdbrok. Deze ouders zijn dikwijls niet voor rede vatbaar. Zij nemen het niet in dank af dat hun kinderen duidelijk geïnformeerd worden over hun rechten.

(strafklacht)

De Kinderrechtencommissaris beaamt m.b.t. de moeilijk bewijsbare klachten dat af en toe het advies wordt gegeven een strafklacht in te dienen met burgerlijke partijstelling. Dit kan de druk verhogen op de betrokken partij. Ondanks deze mogelijkheid blijven sommige leerkrachten echter hardleers.

De verslaggever, *De voorzitter,*

Hilde CLAES Gilbert VANLEENHOVE